

Ekonomik Kalkınma
Politikaları Kurulu

TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER

EKONOMİ GÖRÜNÜMÜ • ŞUBAT 2021

SAADET

1. GSYH Büyüme

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından henüz 2020 yılı dördüncü çeyrek ve yıllık büyüme oranları açıklanmamıştır. Açıklanan en güncel veriye göre, gayri safi yurt içi hasıla (GSYH) 2020 yılı üçüncü çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre yıllık yüzde 6,7 düzeyinde büyüme kaydetmiştir. 2020 yılına ilişkin veriler kümülatif olarak değerlendirildiğinde, ilk üç çeyrek itibarıyla Türkiye ekonomisindeki büyüme oranının yüzde 1,3 seviyesinde olduğu görülmektedir.

TÜİK verilerine göre, 2020 yılı üçüncü çeyreği itibarıyla gerçekleşen GSYH cari fiyatlarla 1 trilyon 419 milyar 483 milyon TL'dir. Üçüncü çeyrekte GSYH'yi oluşturan faaliyetlerdeki büyümede finans ve sigorta faaliyetleri (yüzde 41,1) ilk sırada yer almaktadır. Finans ve sigorta faaliyetlerini sırasıyla bilgi ve iletişim faaliyetleri (yüzde 15), sanayi (yüzde 8), inşaat (yüzde 6,4), tarım (yüzde 6,2), diğer hizmetler faaliyetleri (yüzde 6), gayrimenkul faaliyetleri (yüzde 2,8), kamu yönetimi, eğitim, insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri (yüzde 2,4) ile hizmetler (yüzde 0,8) izlemiştir. Buna karşılık, mesleki, idari ve destek hizmet faaliyetleri yüzde 4,5 düzeyinde azalmıştır.

Diğer taraftan, kesinleşen Ekim ve Kasım ayları ile kısmen açıklanmış olan Aralık ayına ilişkin GSYH öncü göstergeleri ile yapılan hesaplamalar doğrultusunda, Türkiye ekonomisinin dördüncü çeyrekte bir önceki çeyreğe göre yaklaşık yüzde 3, bir önceki yılın aynı çeyreğine göre yüzde 6'nın üzerinde büyüyeceği tahmin edilmektedir (Bakış ve Dilek, 2021). Söz konusu tahminler, esas olarak konut kredileri ve özel tüketim vergisi haricinde tüketim harcamalarında görülen artış ile ticari krediler ve yatırım malı ithalatı gibi yatırım göstergelerindeki toparlanmaya dayanmaktadır. Bununla birlikte, Covid-19 salgını nedeniyle Aralık ayının başında yeniden başlayan kısıtlama tedbirlerinin etkileri göstergelere henüz yansımamıştır.

2. Tüketim Göstergeleri

2.1. Kamu Tüketim Harcamaları

Kamu harcamaları devlet ve diğer kamu tüzel kişileri tarafından toplumsal ve yarı toplumsal ihtiyaçların karşılayacak kamu hizmetlerinin üretimi için yapılan harcamalardır. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından yayınlanan Kamu Kesimi Genel Dengesine ilişkin verilerine göre, kamu kesimi tarafından yapılan cari harcamalara bağlı olarak 2020 yılı için borçlanma gereğinin 296.741.568 bin TL olacağı öngörülmektedir. Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış çeyreklik büyüme rakamlarına bakıldığında, 2020 yılının dördüncü çeyreğinde bir önceki çeyreğe kıyasla kamu tüketim harcamalarında yüzde 7,7 düzeyinde artış beklenmektedir. Bununla birlikte, bir önceki yılın aynı çeyreği ile karşılaştırıldığında 2020 dördüncü çeyrek itibarıyla kamu tüketim harcamalarında yüzde 2,8 düzeyinde bir azalma olacağı tahmin edilmektedir (Bakış ve Dilek, 2021). Covid-19 küresel salgınının sosyo-ekonomik yapı üzerindeki bozucu etkileri dikkate alındığında, cari transfer harcamaları içinde özellikle sosyal yardım harcamalarında artış olacağı öngörüsünden hareketle kamu bütçesini zorlu koşulların beklediğini söylemek mümkündür.

2.2. Konut Kredileri

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunun (BDDK) verilerine göre, 2020 yılının Aralık ayında dövizle endeksli krediler de dahil olmak üzere 278 milyon 290 bin TL'lik konut kredisi kullanılmıştır. Kasım ayına göre kullanılan kredi miktarı 1 milyon 328 bin TL azalmıştır. Diğer taraftan, ödenememesi nedeniyle takibe düşen konut kredilerine ilişkin tutar Aralık ayı itibarıyla 907 milyon TL'dir.

2020 yılının Covid-19 salgını döneminde hayata geçirilen ucuz konut kredisi kampanyalarının sona ermesi, Merkez Bankası'nın 2021 yılının önemli bir bölümünde yüksek politika faizi uygulayacağı yönündeki tahminler ve yüksek kredi faizlerine ilişkin beklentilerin 2021 yılı

itibarıyla inşaat sektörünün performansını sınırlayacağı öngörülmektedir.

2.3. Tüketici Kredileri ve Kredi Kartları

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu verilerine göre, 2020 yılı Aralık ayı itibarıyla dövize endeksli krediler de dahil olmak üzere 675 milyon 994 bin TL tutarında tüketici kredisi kullanılmıştır. Söz konusu tutarın 385 milyon 918 bin TL'si ihtiyaç kredisidir (dövize endeksli dahil). Bununla birlikte, aynı dönem itibarıyla 144 milyon 731 bin TL'lik bireysel kredi kartı harcaması yapılmıştır. Dolayısıyla, Aralık ayı itibarıyla Türkiye yaşayan bireyler tarafından kullanılan tüketici kredileri tutarı ile yapılan kredi kartı harcaması toplamda 820 milyon 725 TL'ye ulaşmıştır. Toplam tüketici kredileri ile bireysel kredi kartı harcamasındaki artışın bir önceki ay ile karşılaştırıldığında 1 milyon 413 bin TL; bir önceki yılın aynı dönemi ile karşılaştırıldığında ise 236 milyon 264 bin TL olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, BDDK verilerine göre Aralık ayında takipteki tüketici kredisi ve bireysel kredi kartı borcu tutarı 16 milyon 931 bin TL'ye ulaşmıştır. Bu durum, toplumdaki fertlerin finansal durumlarının kötüleşmesi sebebiyle ihtiyaç kredilerini ve kredi kartlarını ödeyememelerinden kaynaklanmaktadır. Söz konusu rakamlar, Türkiye'de yaşanan hayat pahalılığı olgusuna bağlı olarak borçlanma düzeyinin gün geçtikçe daha fazla arttığını göstermektedir.

3. Kamu Bütçesi Göstergeleri

Kamu bütçesi göstergeleri, kamu bütçesinin verimli kullanılıp kullanılmadığını değerlendirmek açısından çok önemlidir. Kamu bütçesinin gelir ve gider kaynaklarının ne olduğu ile bu kaynaklara harcanan tutarın büyüklüğü bütçenin verimini ortaya koymaktadır. Hazine ve Maliye Bakanlığı verilerine göre, 2020 yılı Aralık dönemi merkezi bütçe gelirleri 97 milyar 559 milyon TL, bütçe giderleri ise 138 milyar 250 milyon TL'dir. Aralık ayında 40 milyar 691 TL bütçe açığı verilmiştir. Söz konusu dönemde faiz dışı dengede 35 milyar 801 milyon TL açık oluşmuştur.

Kümülatif rakamlara göre ise 2020 yıl sonu itibarıyla merkezi yönetim bütçe gelirleri 1 trilyon 29 milyar 493 milyon TL ve bütçe giderleri ise 1 trilyon 202 milyar 236 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Buna göre, söz konusu dönemde kamu bütçesi 172 milyar 743 milyon TL açık vermiştir. Bununla birlikte, aynı dönem itibarıyla faiz dışı açık 38 milyar 781 milyon TL olmuştur.

4. Üretim Göstergeleri

4.1. Aylık Sanayi Üretim Endeksi

TÜİK verilerine göre, sanayi üretimi Kasım-2020 döneminde yıllık yüzde 11 ve aylık yüzde 1,3 düzeyinde artmıştır. Aynı dönem için sanayinin alt sektörleri (2015=100 referans yılı) incelendiğinde, madencilik ve taşocakçılığı sektörü endeksinin bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 4,6, imalat sanayi sektörü endeksinin yüzde 11,6 ve elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım sektörü endeksinin de yüzde 7,5 oranında arttığı görülmektedir.

4.2. Aylık İmalat Sanayii Kapasite Kullanım Oranı

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası verileri itibarıyla 2021 yılının Ocak ayı itibarıyla imalat sanayinde kapasite kullanım oranı bir önceki aya göre 0,2 puan artarak yüzde 75,4 seviyesine yükselmiştir. Söz konusu oran, bir önceki yılın aynı dönemi (yüzde 75,5) ile karşılaştırıldığında yüzde 0,1 puan geridedir.

5. Yatırım Göstergeleri

5.1. Ticari Krediler ve Kredi Kartları

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK) verilerine göre, 2020 yılı Aralık ayı itibarıyla dövize endeksli krediler de dahil olmak üzere toplam taksitli ticari kredi ve kurumsal kredi kartları ile gerçekleştirilen harcamalar 650 milyon 681 bin TL'dir. Bu rakam bir önceki ayla karşılaştırıldığında, toplam taksitli ticari

kredi ve kurumsal kredi kartı harcaması tutarında 3 milyon 839 bin TL düzeyinde bir azalış yaşandığı görülmektedir. Bir önceki yılın aynı dönemi ile karşılaştırıldığında ise söz konusu tutarın milyon 212 milyon 786 bin TL arttığı görülmektedir. Bununla birlikte, 650 milyon 681 bin TL'lik tutarın 41 milyon 41 bin TL'lik kısmı takiptedir.

5.2. Kurulan ve Kapanan Şirket Sayıları

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) tarafından yayınlanan istatistiklere göre, 2020 yılının Aralık ayında toplam 8.477 yeni şirket kurulurken 3.16 şirket kapanmıştır. Bununla birlikte, aynı dönem itibarıyla açılan kooperatif ve gerçek kişi işletme sayısı sırasıyla 83 ve 3.137 olurken; kapanan kooperatif ve gerçek kişi işletme sayısı sırasıyla 19 ve 4.471 olarak gerçekleşmiştir.

Söz konusu dönem itibarıyla, bir önceki aya göre kurulan şirket sayısı yüzde 2,21, kurulan kooperatif sayısı yüzde 26,55 oranında azalmış, buna karşılık kurulan gerçek kişi ticari işletme sayısı yüzde 30,87 oranında artmıştır. Diğer taraftan, Aralık ayında Kasım ayına göre kapanan şirket sayısında yüzde 221,46, kapanan kooperatif sayısında yüzde 533,33 ve kapanan gerçek kişi ticari işletme sayısında ise yüzde 242,87 oranında artış görülmüştür.

2020 yılında 2019 yılına göre kurulan şirket sayısında yüzde 20,47, kurulan kooperatif sayısında yüzde 27,13 ve kurulan gerçek kişi ticari işletme sayısında yüzde 26,89 oranında artış gözlenmiştir. Buna karşılık, 2020 yılında 2019 yılına göre kapanan şirket sayısında yüzde 16,44 ve kapanan gerçek kişi ticari işletme sayısında yüzde 26,74 oranında artış olup kapanan kooperatif sayısında yüzde 31,65 oranında azalış ortaya çıkmıştır.

6. Dış Ticaret Göstergeleri

TÜİK ile Ticaret Bakanlığı işbirliğiyle üretilen geçici dış ticaret verilerine göre, 2020 yılı Aralık ayında 17 milyar 850 milyon dolarlık ihracat ve 22 milyar 381 milyon dolarlık ithalat gerçek-

leşmiştir. 2020 yılı Aralık döneminde gerçekleşen ihracat ve ithalat rakamları bir önceki yılın aynı ayı ile karşılaştırıldığında ihracat yüzde 16 ve ithalat da yüzde 11,6 düzeyinde artmıştır. Bununla birlikte, 2020 yılı Ocak-Aralık dönemi bir önceki yılın aynı dönemi ile karşılaştırıldığında, ihracat yüzde 6,3 azalarak 169 milyar 482 milyon dolar olarak gerçekleşirken ithalat ise yüzde 4,3 artarak 219 milyar 397 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Söz konusu dönemde, dış ticaret açığı bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 3 düzeyinde azalarak 4 milyar 668 milyon dolardan 4 milyar 530 milyon dolara gerilemiş ve bir önceki yılın aynı ayında yüzde 76,7 olan ihracatın ithalatı karşılama oranı da yüzde 79,8'e yükselmiştir. Dış ticaret açığı Ocak-Aralık döneminde bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla yüzde 69,1 düzeyinde artarak 29 milyar 512 milyon dolardan 49 milyar 915 milyon dolara yükselmiştir. 2019 yılı Ocak-Aralık dönemi itibarıyla yüzde 86 olan ihracatın ithalatı karşılama oranı 2020 yılının aynı döneminde yüzde 77,2'ye gerilemiştir.

7. Enflasyon Oranı

7.1. Tüketici Fiyat Endeksi

Covid-19 salgını kapsamında uygulanan kısıtlama tedbirleri, işsizlik ve çalışma sürelerindeki düşüşe bağlı olarak ortaya çıkan gelir kaybı ve döviz kurlarındaki dalgalanma nedeniyle Türkiye'nin son dönemdeki en önemli gündem maddelerinden biri tüketici fiyatlarındaki artıştır. TÜİK verilerine göre, 2021 yılı Ocak ayı itibarıyla Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) bir önceki aya göre yüzde 1,68 oranında artış göstermiştir. Tüketici fiyat endeksinde bir önceki yılın aynı ayına göre gerçekleşen artış yüzde 14,97 ve on iki aylık ortalamalara göre artış ise yüzde 12,53 düzeyindedir. Bu anlamda, tüketici fiyatlarındaki artış karşısında ücret gelirlerinin son bir yılda yüzde 12,5 oranında eridiği söylenebilir.

TÜİK tarafından açıklanan 2020 yılı yıllık enflasyon oranının gerek Yeni Ekonomik Programdaki beklentinin gerek Merkez Bankası

gerekse Uluslararası Para Fonu (IMF) gibi uluslararası kuruluşların tahminlerinin üzerinde çıktığı görülmektedir. Enflasyonla mücadele kapsamında daha etkin ve acil önlemler alınmaz ve özellikle asgari ücretlilerin enflasyon artışına karşı korunması sağlanamazsa, hayat pahalılığı ve geçim derdi Türkiye gündeminin ilk sırasında yer almaya ve toplumun önemli bir kesimi için endişe kaynağı olmaya devam edecektir.

Türkiye OECD Ülkeleri Arasında Gıda Enflasyonda Lider Ülke Konumunda

Covid-19 salgınının beraberinde getirdiği kısıtlamalar, üretim ve dış ticaret sorunları ile iklim değişikliği ve tüketici alışkanlıklarındaki değişimlerin etkisiyle gıda fiyatları tüm dünyada artmaya devam etmektedir. Bu anlamda, küresel düzeyde gıda fiyatlarının son yılların en yüksek seviyesine ulaştığını söylemek mümkündür. Gıda fiyatlarındaki yükselişin, salgın şartları ve iklim değişikliğinin etkisiyle önümüzdeki dönemde de süreceği öngörülmektedir.

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) Gıda Fiyat Endeksi verilerine göre, Aralık-2020 dönemi itibarıyla gıda fiyatlarındaki artış art arda yedi aydır devam etmektedir. Endeks, Aralık ayında ortalama 107,5 puanla bir önceki aya göre yüzde 2,2 düzeyinde yükselmiştir. FAO Gıda Fiyat Endeksi verilerine göre şeker haricinde tüm alt endekslerde artış kaydedilmiş ve en çok yükselen fiyatların söz konusu olduğu gıdalar sırasıyla bitkisel yağ, süt ürünleri, et ve tahıllar olmuştur (FAO, 2021).

Tarım ülkesi olmasıyla övünen ancak tarımda dışa bağımlılığın gün geçtikçe artan Türkiye, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği (OECD) verilerine göre, gıda fiyatlarındaki yıllık yüzde 13,85'lik artış düzeyi ile OECD ülkeleri arasında ilk sırada, gelişmekte olan ülkeler dikkate alındığında ise Arjantin'den (yüzde 46,96) sonra ikinci sırada yer almıştır (OECD, 2021). Küresel düzeyde tohum,

gübre, zirai ilaç ve akaryakıt gibi tarımsal girdiler ile tarım ürünlerinde yaşanan fiyat artışı, iktidar partisi tarafından uygulanan ithalata dayalı tarım politikalarının bir sonucu olarak yerli üreticiye "pahalı girdi" ve yerli tüketiciye de "pahalı gıda" olarak yansımaktadır. Bununla birlikte, Covid-19 salgınına ilişkin belirsizliğin devam etmesi nedeniyle hem ülkelerin hem de bireysel olarak tüketicilerin ihtiyaçlarından fazla ürün alma eğiliminde oldukları görülmektedir. Bu bakımdan, öne çıkan ürünler ise buğday, bitkisel yağlar ve bakliyat ürünleridir.

TÜİK verilerine göre, Ocak 2021 döneminde ana harcama ve alt grupları itibarıyla yıllık fiyat değişim oranlarına bakıldığında, gıda fiyatlarındaki artış düzeyinin yüzde 18,43 olduğu görülmektedir. Bir önceki yılın aynı ayına göre en yüksek fiyat artışının görüldüğü gıda ürünleri sırasıyla portakal (yüzde 67), yumurta (yüzde 66,8), mercimek (yüzde 58,9), kırmızı lahana (yüzde 58,8) ve ayçiçek yağıdır (yüzde 53,7) (TÜİK, 2021).

7.2. Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi

TÜİK verilerine göre, yurt içi üretici fiyatları endeksi (Yİ-ÜFE), 2020 yılı Aralık ayında bir önceki aya göre yüzde 2,36 oranında yükselmiştir. Bununla birlikte, yurt içi üretici fiyat endeksinde bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 25,15 ve on iki aylık ortalamalara göre ise 12,18 düzeyinde artış görülmüştür. Sanayinin dört ana sektörünün yıllık değişimleri; madencilik ve taşocakçılığında yüzde 19,02, imalatada yüzde 27,32, elektrik, gaz üretimi ve dağıtımında yüzde 0,25 ve su temininde de yüzde 14,83 artış olarak gerçekleşmiştir. Ana sanayi gruplarının yıllık değişimlerine bakıldığında ise aramalı yüzde 32,92, dayanıklı tüketim malında yüzde 27,70, dayanıksız tüketim malında yüzde 19,18, sermaye malında yüzde 29,70 ve enerjide de yüzde 3,24 artış şeklinde kaydedilmiştir.

8. İşgücü Piyasası Göstergeleri

8.1. İşgücüne Katılma Oranı

TÜİK tarafından yayınlanan Hanehalkı İşgücü Anketi sonuçlarına göre, 2020 yılı Kasım ayı itibarıyla mevsim etkilerinden arındırılmamış işgücüne katılma oranı yüzde 49,3 olarak gerçekleşmiştir. İşgücüne katılma oranı, bir önceki yılın aynı dönemi ile karşılaştırıldığında 3,2 yüzde puan; bir önceki ayla kıyaslandığında ise 1,2 yüzde puan gerilediği görülmektedir. Diğer taraftan, işgücüne dahil olmayanlar, Kasım 2020 dönemi itibarıyla 31 milyon 968 bin kişidir. Bir önceki yılın aynı dönemi ile kıyaslandığında, söz konusu rakam 2 milyon 605 bin kişi artmıştır. Bir önceki aya göre ise 858 bin kişi işgücü piyasası dışında çıkmıştır.

İşgücüne dahil olmayanların içinde özellikle iş aramayıp çalışmaya hazır olanların sayısındaki artış, işgücü piyasasında iş bulma konusunda yaşanan zorlukları ortaya koymaktadır. Bu anlamda, iş aramayıp çalışmaya hazır olanların içinde sınıflanan iş bulma ümidi olmayanların sayısı salgın koşullarının da etkisiyle gün geçtikçe artmaktadır. TÜİK verilerine göre, bir önceki yılın aynı dönemi ile karşılaştırıldığında iş aramayıp çalışmaya hazır olanların sayısındaki artış yüzde 117,1; iş bulma ümidi olmayanlardaki artış ise yüzde 134,1 düzeyindedir. İş aramayıp çalışmaya hazır olanların sayısı Kasım döneminde 4 milyon 832 bin kişidir. Bu anlamda, Türkiye işgücü piyasasında neredeyse 5 milyon kişi iş bulabileceğine ilişkin umudu kalmadığından veya mevsimlik çalışma, öğrencilik, ev kadını olma, irad sahibi olma, emeklilik ya da çalışmaz halde olma gibi nedenlerle iş aramayıp aslında işbaşı yapmaya hazır olduğu halde işsizlik hesaplamalarına dahil edilmemekte ve işgücünün dışında değerlendirilmektedir.

Diğer taraftan, işini kaybetmiş, uzun süre iş aramış ancak bulamamış olanlar ile ilk kez işgücü piyasasına girecek olanların bir bölümünün "iş bulamayacakları" düşüncesiyle iş aramaktan vazgeçmesi nedeniyle işsiz sayılmayanları temsil eden iş bulma ümidi olmayanların sayısı Kasım ayı itibarıyla 1 milyon

674 bin kişidir. Son bir ayda iş bulamayacağı düşüncesiyle iş aramaktan vazgeçen 163 bin kişi daha işgücüne dahil olmayarak "işsizlik" verilerine konu olmaktan çıkmıştır. Temmuz ve Ağustos aylarında kısa süreli bir azalış görülen iş bulma ümidinin kaybedilmesi nedeniyle iş aramaktan vazgeçilmesi yönündeki eğilimin, Eylül ayı itibarıyla yeniden yükselişe geçtiği görülmektedir.

Türkiye işgücü piyasasının yapısal sorunlarından biri olan kadınların işgücüne düşük düzeydeki katılımı açısından mevsim etkilerinden arındırılmamış verilere göre Kasım 2020 dönemi itibarıyla kadınlar için işgücüne katılma oranı bir önceki yıla göre 3,3 yüzde puan, bir önceki aya göre ise 1,3 yüzde puan azalarak yüzde 30,6 seviyesinde gerçekleşmiştir. Covid-19 salgını işgücü piyasasında kırılgan gruplar içinde yer alan kadınları hem küresel düzeyde hem de Türkiye özelinde daha olumsuz etkilemektedir. Bu bakımdan, salgın döneminde gerek ev içi iş yükünün ve bakım sorumluluklarının artmış olması gerekse salgınla mücadele kapsamında uygulanan kısıtlama tedbirlerinin kadın istihdamının yoğun olduğu sektörleri daha fazla etkilemesi gibi nedenlerle kadın işgücünün karşı karşıya olduğu zorluklar artmıştır.

Türkiye işgücü piyasasının önde gelen sorun alanlarından bir diğeri kronik ve yüksek genç işsizliğidir. Ekonomik canlanma dönemlerinde dahi gençler yetişkin işgücüne kıyasla iki katı işsizlik riski taşımaktadır. Salgın döneminde işgücü piyasası koşullarının daha da zorlu hale gelmesi ve yeni iş olanaklarının azalması, işgücü piyasasına ilk kez girecek olan gençlerin ümitlerini kırmış ve söz konusu şartlarda iş bulamayacağı düşüncesiyle çok sayıda genç iş aramaktan vazgeçmiştir. Bu davranışın bir yansıması olarak bir önceki yıl ile karşılaştırıldığında 2020 yılı Kasım ayı itibarıyla 15-24 yaş grubundaki gençlerin işgücüne katılım eğilimlerinin 3,6 yüzde puan gerilediği ve yüzde 39,6 seviyesinde gerçekleştiği görülmektedir. Bununla birlikte, gençler için işgücüne katılım oranındaki kayıp bir önceki aya kıyasla 2,2 yüzde puandır. Verilerden de görüldüğü üzere, zorlu koşullar nedeniyle işgücü piyasasının dışında kalmak gençler için bir "tercih" değil "gönülsüz bir zorunluluktur".

8.2. İstihdam Oranı

2020 Kasım dönemine ilişkin mevsim etkilerinden arındırılmamış verilere göre, istihdam oranı yüzde 42,9 seviyesinde gerçekleşmiştir. Söz konusu oran, bir önceki yılın aynı dönemi ile karşılaştırıldığında 2,7 yüzde puan, bir önceki ayla karşılaştırıldığında ise 1,2 yüzde puan geridedir. Cinsiyetler itibarıyla bakıldığında, erkeklerde yüzde 60,2 seviyesinde olan istihdam oranı, kadınlarda yüzde 26 seviyesinde kalmıştır. Bununla birlikte, Kasım ayı itibarıyla yüzde 29,6 düzeyinde olan genç istihdamının da bir önceki yıllarla karşılaştırıldığında 3 yüzde puan gerilediği görülmektedir. İstihdam oranının düşmesi, yani işgücü piyasasında daha az sayıda kişinin üretken olması, aynı zamanda bağımlılık oranının yükselmesi anlamına gelmektedir. Bu durum, hanehalklarının refah düzeyini doğrudan etkilediği gibi kamu transfer harcamalarında da artışa neden olmaktadır.

Aynı dönem itibarıyla, kayıt dışı istihdam edilenlerin oranı ise yüzde 29,7'dir. TÜİK verilerine göre, kayıt dışı istihdam Kasım ayı itibarıyla 381 bin kişi azalmıştır. Mayıs ayından itibaren yükselişte olan kayıt dışı istihdam oranı, Eylül ayı ile birlikte düşüş eğilimine geçmiştir. Ancak bu durum, mevsimsel etkilerin yanı sıra Covid-19 salgınının işgücü piyasasında ortaya çıkardığı zorlukların da kayıt dışı işlerde de istihdam kayıplarına yol açtığı şeklinde değerlendirilebilir. Dolayısıyla, toplam istihdam açısından yaşanan kayıpların bir bölümünün kayıt dışı istihdamdan kaynaklandığı söylenebilir.

İstihdamın sektörel dağılımına bakıldığında, bir önceki yıl ile yapılan karşılaştırmalarda inşaat sektörü dışındaki tüm sektörlerde istihdam kayıplarının yaşandığı görülmektedir. TÜİK hanehalkı işgücü istatistiklerine göre, 2019 yılı Kasım ayına göre 2020 Kasım döneminde tarım sektöründeki istihdam kaybı 361 bin, sanayi sektöründeki kayıp 91 bin ve hizmet sektöründeki kayıp da 751 bin kişidir. Buna karşılık, inşaat sektöründe istihdam edilenlerin sayısı 101 bin kişi artmıştır. Türkiye işgücü piyasasında toplam istihdamın önemli bir bölümünü temsil eden hizmetler sektöründeki istihdam kayıp-

ları büyük ölçüde Covid-19 salgınının olumsuz etkilerinden kaynaklanmaktadır.

8.3. İşsizlik Oranı

TÜİK tarafından yayınlanan mevsim etkilerinden arındırılmamış verilere göre, 2020 yılı Kasım ayı itibarıyla 15 ve daha yukarı yaşta-kilerde işsizlik oranı yüzde 12,9'dur. Bir önceki ayla (yüzde 12,7) karşılaştırıldığında çok fazla değişmediği görülen işsizlik oranı, bir önceki yıla göre 0,4 yüzde puanlık bir azalışa işaret etmektedir. İşgücü piyasası analizi açısından daha önemli bir gösterge olan tarım dışı işsizlik oranı ise yüzde 14,8 olarak gerçekleşmiştir. Bununla birlikte, 15-24 yaş grubundaki gençler arasında işsizlik oranı yüzde 25,4'tür. Başka bir ifadeyle, Türkiye işgücü piyasasında her dört gençten birinin işsizdir. Dahası, söz konusu oran yükseköğretim mezunu gençler arasında yüzde 38,4'e yükselmektedir.

TÜİK tarafından açıklanan işsizlik verisi sınırlı bir çerçeve sunduğundan Covid-19 salgınının istihdam üzerindeki yıkıcı etkisini tam olarak ortaya koyamamaktadır. Covid-19 salgınının işgücü piyasası üzerindeki olumsuz etkilerinin sınırlandırılabilmesi için uygulamaya konulan ve ekonomik faaliyet düzeyi ile istihdam arasındaki ilişkiyi önemli ölçüde geçersiz hale getiren kısa çalışma ödeneği, ücretsiz izin- nakdi ücret desteği ve fesih yasağı gibi tedbirler devam ettiğinden, istihdam kayıpları ve işsizlik arasındaki ilişki tam olarak kurulamamaktadır. Ayrıca, kayıt dışı veya kendi hesabına çalışan ancak salgın nedeniyle işsiz kalan kişilerin iş arama eğilimleri yine salgın sebebiyle olumsuz etkilendiğinden söz konusu kişilerin işgücü piyasasının dışına çıktıkları görülmektedir. Tüm bu nedenlerle, yalnızca genel işsizlik oranı üzerinden işsizliğin düşüş eğilimde olduğu yönünde değerlendirme yapmak yerine, daha gerçekçi bir analiz yapabilmek için halihazırda ki işsiz sayısı ile birlikte iş aramayıp çalışmaya hazır olanlar da dikkate alınmalıdır. Bu çerçevede hesapladığımız geniş tanımlı işsizlik oranı, TÜİK tarafından hesaplanan genel işsizlik oranının iki katını aşarak yüzde 24,6'ya ulaşmaktadır*.

*Geniş tanımlı işsizlik oranı, referans dönemde iş arayanlar ile aktif olarak iş aramayıp çalışmaya hazır olanlar toplamının işgücüne (31 milyon 71 bin kişi) oranı şeklinde hesaplanmıştır.

Tablo 1. Temel Ekonomik Göstergeler (En Güncel Veri)

Veri	Dönem	Değer
Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYH)	2020 III. Çeyrek	1.419.483 bin TL
GSYH Büyümesi	2020 III. Çeyrek	%6,7 (Önceki yıla göre değişim)
Kamu Borçlanma Gereği (Net)	2020 – Öngörülen	296.741.568 bin TL
Konut Kredisi Tutarı (Dövizde endeksli krediler dahil)	2020 Aralık	278.29 milyon TL
Tüketici Kredisi (Dövizde endeksli krediler dahil)	2020 Aralık	675.994 milyon TL
Kredi Kartı Harcamaları	2020 Aralık	144.731 milyon TL
Kamu Bütçe Açığı	2020 Yılı	172.743 milyon TL
Sanayi Üretim Endeksi	2020 Kasım	%1,3 (Önceki aya göre değişim) %11 (Önceki yıla göre değişim)
İmalat Sanayi Kapasite Kullanım Oranı	2021 Ocak	%75,4
Ticari Kredi ve Kurumsal Kredi Kartı Harcamaları (Dövizde endeksli krediler dahil)	2020 Aralık	650.681 milyon TL
Kurulan Şirket Sayısı	2020 Aralık	8.477
Kapanan Şirket Sayısı	2020 Aralık	3.16
İhracat	2020 Aralık	17 milyar 850 milyon Dolar
İthalat	2020 Aralık	22 milyar 381 milyon Dolar
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı	2020 Aralık	%79,8
Tüketici Fiyat Endeksi	2020 Aralık	%1,68 (Önceki aya göre değişim) %14,97 (Önceki yıla göre değişim)
Üretici Fiyat Endeksi	2020 Aralık	%2,36 (Önceki aya göre değişim) %25,15 (Önceki yıla göre değişim)
İşgücüne Katılma Oranı	2020 Kasım	%49,3
İstihdam Oranı	2020 Kasım	%42,9
İşsizlik Oranı	2020 Kasım	%12,9

- Bakış, O. & Dilek, G. (2021). Ekonomik büyüme ve tahminler: Ocak 2020 BETAM, <https://betam.bahcesehir.edu.tr/wp-content/uploads/2021/01/EkonomikBuyumeTahminler2021M01.pdf>.
- BDDK (2021). Aylık bankacılık sektörü verileri. <https://www.bddk.org.tr/BultenAylık>.
- FAO (2021). World food situation: FAO food price index. <http://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/en/>.
- Hazine ve Maliye Bakanlığı (2021). Bütçe finansmanı istatistikleri. <https://www.hmb.gov.tr/kamu-finansmani-istatistikleri>.
- OECD (2021). Consumer price index (Inflation): Food. <https://data.oecd.org/price/inflation-cpi.htm>.
- TOBB (2021). Kurulan/kapanan şirket istatistikleri. <https://www.tobb.org.tr/BilgiErisimMudurlugu/Sayfalar/KurulanKapananSirketistatistikleri.php>.
- TÜİK (2021). Dış ticaret istatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dis-Ticaret-Istatistikleri-Aralik-2020-37412>.
- TÜİK (2021). İşgücü istatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İşgücü-İstatistikleri-Kasim-2020-37485&dil=1>.
- TÜİK (2021). Sanayi üretim endeksi. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sanayi-Üretim-Esi-Kasim-2020-37294&dil=1>.
- TÜİK (2021). Tüketici fiyat endeksi, Ocak 2021 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Tüketici-Fiyat-Endeksi-Ocak-2021-37379&dil=1>.
- TÜİK (2021). Yurt içi üretici fiyat endeksi. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yurt-Ici-Uretici-Fiyat-Endeksi-Ocak-2021-37307&dil=1>.
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (2021). İmalat sanayi kapasite kullanım oranı. <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/tr/tcmb+tr/main+menu/istatistikler/reel+sektor+istatistikleri/imalat+sanayi+kapasite+kullanim+orani>.